

Kunst
Foto's met impact

'Ik leef al jaren met de angst eruit gepikt te worden en voel me toch behoorlijk veilig. Niet opgejaagd, maar bevoorrecht'

Ondanks vele risico's blijft **Roe Rosen** zijn opvattingen als leraar voor de klas verkondigen.

Lichaamskreten

Foto Andrea Rodriguez

Op het Impakt Festival in Utrecht is vanaf woensdag het nieuwe werk van de Israëlische kunstenaar Roe Rosen te zien: *The Gaza War Tattoos*. Met **trucagefoto's** van tatoeages met Israëlische oorlogskreten zoekt Rosen op een speelse manier de controverse op.

Door **Alex Burghoorn**

Week in week uit stelt de Israëlische premier Benjamin Netanyahu zijn landgenoten de 'totale overwinning' op Hamas in het vooruitzicht. Hij herhaalt het zo vaak dat het net de slogan van een reclamemaker is, bedoeld om het publiek ervan te doordringen dat alles goed komt als je maar door blijft vechten tot je als laatste over-eind staat op het slagveld van de Gazastrook. Zijn boodschap slaat aan. Op de rechtse tv-zender Kanaal 14 draagt een presentator al maanden een honkbalpet met daarop 'Totale overwinning' in het Hebreeuws.

De kreet is in Israël zo alomtegenwoordig dat Roe Rosen (1963) hem tot een ankerpunt maakte in zijn serie *The Gaza War Tattoos* (2024). De Israëlische kunstenaar schreef de woorden 'totale overwinning' op de tekening van een in een lijkwaade gewikkeld lichaam. Dat staat symbool voor de meer dan 42 duizend Palestijnen die in de Gazastrook zijn gedood bij de Israëlische bombardementen en beschietingen.

'De retoriek van rechts is serieus', zegt de 61-jarige Rosen in een gesprek via Zoom vanuit Bnei Zion, het dorp ten noorden van Tel Aviv waar hij woont. 'Ze menen het echt, terwijl we intussen eigenlijk op alle vlakken aan het verliezen zijn. De volgende generatie Palestijnen is volledig getraumatiseerd. Hoe kunnen we de schade ooit herstellen? Niet

De propagandakreet 'Total victory' vormt het ankerpunt voor de serie van Rosen. Foto's Roe Rosen

alleen aan gebouwen en rioleringen, maar ook psychologisch? En wat zegt de manier waarop we deze oorlog voeren over onze morele standaard, over wie we zijn? We zijn het toekomstperspectief kwijt dat we ooit met de Palestijnen in vrede kunnen leven.'

De totale overwinning verbeeldt als de totale nederlaag. Het is een van de zeventien tatoeages die sa-

men, afgedrukt op hals, been, rug, buik en ribbenkast, 'een landschap van fragmenten' vormen uit de oorlog die zijn land voert tegen de Palestijnen in Gaza. De serie is ruim twee maanden te zien in het Utrechtse kunstcentrum Impakt op de groepstentoonstelling *The Cake is a Lie*. Met de expositie wil Impakt ruimte geven aan kunstenaars die 'reageren op grote maatschappelijke kwesties, met de autonomie en

taal die hoort bij kunst als vrijplaats in onze samenleving'.

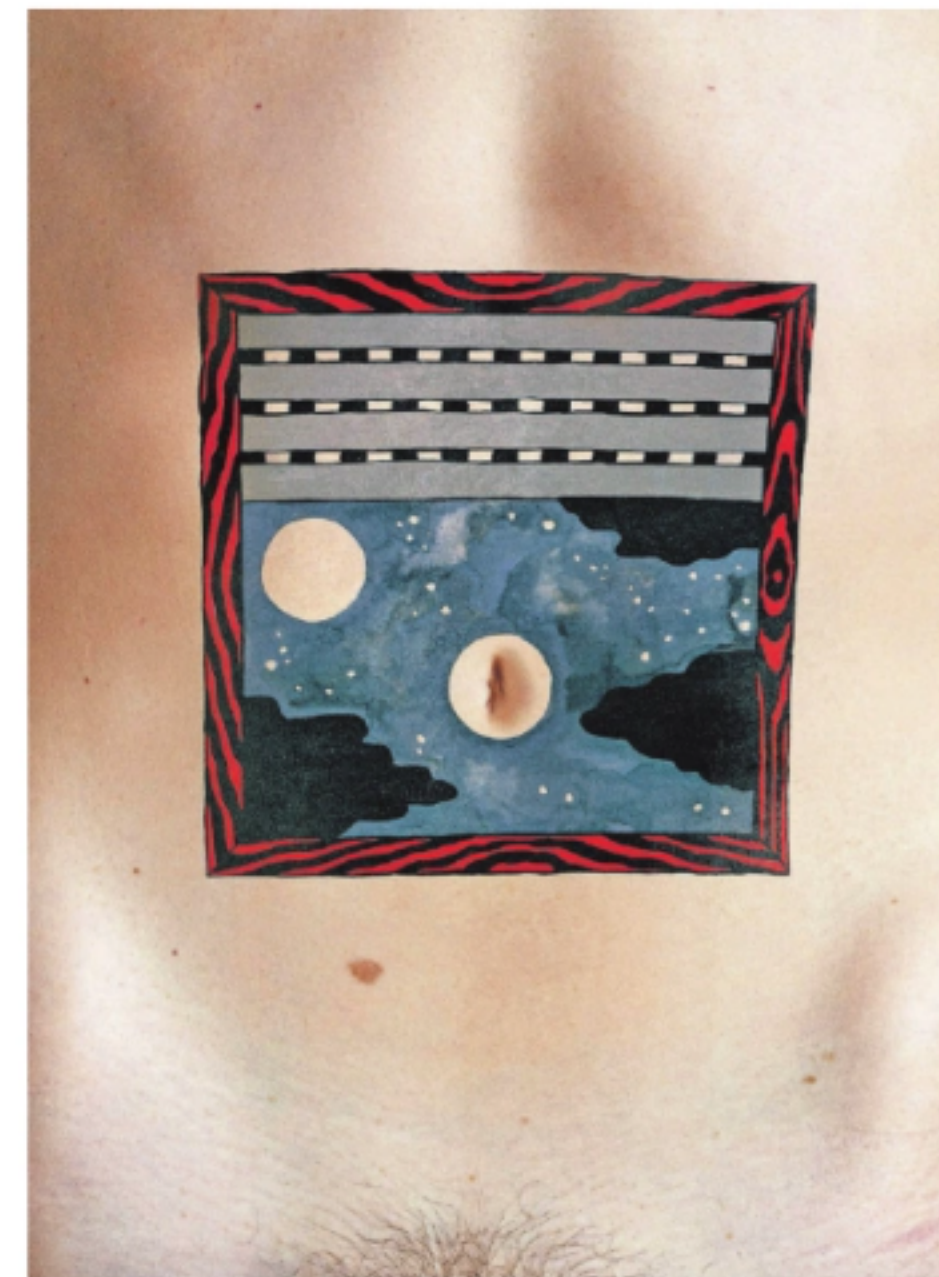
Het bleef het afgelopen jaar veelal stil onder Israëlische kunstenaars. 'Ik kan dat op zichzelf begrijpen', zegt Rosen, die over oorlogspolitiek op dezelfde rustige toon vertelt als over verftechniek. 'Zelf dacht ik ook lang dat het onmogelijk was om op een betekenisvolle manier op deze gruwelijke oorlog te reflecteren. Het voelt ijdel en de kritiek kan van alle

kanten komen. In Israël kunnen ze me uitmaken voor een verrader, en Palestijnen kunnen me ervan beschuldigen dat ik me hun pijn toe-eigen. Maar ik ben blij dat ik het uiteindelijk toch heb gedaan. Zwijgen is niet goed.'

The Gaza War Tattoos, die eind november ook in Tel Aviv te zien zijn, kun je losjes in drie categorieën indelen. Anekdotische afbeeldingen verwijzen naar legeraanvallen op ziekenhuizen (een brandend infuus met gigantische rookkolom) en de mishandeling van Palestijnse gevangenen in de inmiddels gesloten gevangenis Sde Teiman (een afgezet been als gevolg van te strak aange-trokken boeien).

Meer poëtische afbeeldingen van de maan en de sterren als stille getuigen die zowel Palestijnen als Israël's 's nachts uit het raam kunnen zien. De slaap vatten is moeilijk, want – zo laat een andere afbeelding zien – het gevoel overheerst dat in de aarde onder het bed al een holte is gereserveerd voor een graf.

Tenslotte valt onder de propagandakreten, naast 'totale overwinning', een tatoeage met het begrip 'veilige zone'. In drie talen met brandende letters uitgevoerd verwijst het naar de vele bombardementen van plekken in Gaza die door Israël eerst waren aangewezen als veilig heenkomen voor Palestijnen. En er is een opsomming van de namen van twintig kleine en grote offensieven die het Israëlische leger deze eeuw in Gaza uitvoerde: vormgegeven als een gedicht op een rug.

De maan en de sterren als 'stille getuigen' van de oorlog.

Na het bloedbad dat Hamasstrijders op 7 oktober 2023 aanrichtten, met bijna 1.200 doden in de kibboetsen langs de Gazastrook en op het Nova-dansfestival, trok de Israëlische kunstenaar Zoya Cherkassky aandacht met een serie aangrijpende schilderijen van de moordpartijen. Ze was geïnspireerd door de *Guernica*, zei ze, het beroemde schilderij waarmee Pablo Picasso in 1937 reageerde op een hels Duits bombardement in het noorden van Spanje. Als verbeelding van de Israëlische pijn was haar werk tot in New York te zien.

'De schilderijen van Zoya, een oud-student van mij en een dierbare vriendin, zijn authentiek en weerspiegelen een echt gevoel van afschuw, verlies en Israëlisch slachtofferschap', zegt Rosen. 'Maar als dat het enige is dat wordt getoond, dan krijg je niet het hele verhaal te zien. De Palestijnse slachtoffers van de oorlog in Gaza blijven buiten beeld, net als in de Israëlische media. En daarmee ook het besef dat wij zelf verantwoordelijkheid dragen voor de verschrikkingen die we daar aanrichten. Ik wilde daar iets aan doen.'

Met zijn wrang-komische films, schilderijen en verhalende installaties maakte Rosen de laatste dertig jaar naam als een kunstenaar die op een confronterende maar speelse manier raad weet met grote thema's als de Joodse identiteit, de Holocaust, de onderdrukking van de Palestijnen en het racisme in de Israëlische samenleving tegen vluchtelingen uit Afrika.

Zo daagde hij zijn publiek met de installatie *Live And Die As Eva Braun* (1995-1997) uit zich te verplaatsen in het liefdesleven en de zelfmoord van de vriendin van Adolf Hitler, een werk dat na de presentatie in het vooraanstaande The Israel Museum tot politiek gekrakeel in Jeruzalem leidde. In zijn film *Kafka for Kids* (2022), vertoond op het Rotterdams Filmfestival, liet hij een kinderwerking van het griezelverhaal *Metamorfose* van Franz Kafka uitmonden in een verhandeling over de berechting van Palestijnse kinderen door Israëlische militaire rechtbanken.

De afbeeldingen van *The Gaza War Tattoos* zijn gouaches, waterverfschilderingen, die in stijl elementen lenen uit gothic, strip- en kinderboekillustraties. Ze zijn met Photo-shop op lichaamsdelen geprojecteerd. Het is daarmee een typisch werk van Rosen, die het erotische van het lichaam graag op een on-comfortabele manier mengt met politieke en militaire thema's. Met het middel van de tatoeagetruc maakt hij de oorlogstafelen in een klap persoonlijk – wat zou jij ermee willen zeggen?

Tatoeages waren ooit rebels en zijn tegenwoordig een hipstermanier om jezelf uit te drukken. Maar in de Russische mafia of onder Duitse neonazi's zijn het codes waaraan je elkaar kan herkennen. In Israël klinkt nog altijd de echo van de op armen getatoeëerde nummers uit Auschwitz. En in het licht van de Gaza-oorlog is het aardig dat zowel in het jodendom als de islam

tatoeages verboden zijn – dus je zal nooit een Hamas-strijder of een religieuze Joodse kolonist met een tatoeage aantreffen.'

In het gesprek benadrukt Rosen een paar keer hoe goed hij het heeft, te midden van een oorlog die zich inmiddels uitstrekt tot Libanon, Jemen en Iran. Zijn huis ligt bijvoorbeeld niet op een plek waar Hezbolah vanuit Libanon raketten op afschiet en hij zit dus nooit in de schuilkelder. Hij kan rustig zijn solo-overzicht in de Kunstvereniging

'We hebben misdaden gepleegd op een andere schaal dan voorheen. Het verandert wie we als Israël's zijn'

Hannover voorbereiden dat daar begin november open gaat. En in Tel Aviv heeft hij een goede oncoloog die in de gaten houdt of de zeldzame vorm van beenmergkanker die hem vijf jaar geleden trof, niet alsnog onbeheersbaar dreigt te worden.

Ook kan Rosen nog gewoon lesgeven op een van de oudste kunst-academies van Israël, HaMidrasa, en maakt hij in het klaslokaal geen

geheim van zijn opvattingen. De rechtse beweging Im Tirzu, zegt Rosen, roept leerlingen op docenten met linkse ideeën via opnamen uit de klas aan de schandpaal te nagaan. 'Ik wil niet alarmistisch zijn. Ik leef al jaren met die angst eruit gepikt te worden en voel me toch behoorlijk veilig. Niet opgejaagd, maar bevoorrecht.'

Voor de Arabisch-Israëlische docenten op de gemengde kunst-academie ligt dat anders, weet hij. Sinds de Hamasaanval van 7 oktober houdt de Israëlische politie uit-latingen van de Arabische staats-burgers van Israël in de gaten. Wie op sociale media of in het openbaar aandacht vraagt voor Palestijnse slachtoffers kan voor verhoor naar het bureau worden gehaald, bijvoorbeeld op verdenking van steun voor terrorisme.

Het Israël van vandaag is niet meer het Israël van een jaar geleden, zegt Rosen. 'We hebben misdaden gepleegd op een andere schaal dan voorheen. Het verandert wie we als Israël's zijn. De eerste verandering was in 1948, toen Israël werd gesticht en we ineens de Joodse staat waren in plaats van de Joodse gemeenschap. Het was een nieuwe identiteit. De tweede verandering was in 1967, toen we na de Zesdaagse Oorlog een bezettingsmacht werden en er sindsdien vele honderdduizenden Palestijnen onder ons bewind vielen zonder volwaardige burgers te zijn.'

'Het voelt alsof we nu ook zo'n moment van grote verandering beleven, met deze eindeloze oorlog

waarin de grenzeloze Netanyahu streeft naar de totale overwinning. Ik ben niet slim genoeg om nu al te benoemen wat de verandering is. Ik weet niet waar mijn Israëlische paspoort voor staat als ik straks in Utrecht aankom.'

Onder de oppervlakte van zijn coole verschijning, met een artistieke bril en sluijk grijs haar, rommelt het dus. Een paar dagen geleden droomde Rosen dat hij de tentoonstelling met *The Gaza War Tattoos* in Tel Aviv aan het inrichten was en een politieagent ineens vroeg mee te gaan. Aan een tafel zaten twaalf rechercheurs.

'Ik vertelde het 's ochtends aan mijn vrouw. In mijn droom bedacht ik me dat ik de Duitse journalisten die over mijn tentoonstelling in Hannover zouden schrijven hierover moest vertellen. Misschien zou internationale aandacht helpen om niet te worden vastgehouden. Dus je ziet, overdag ga ik met mijn plannen door alsof er niets aan de hand is, maar in de nacht verwerk ik wat er om me heen gebeurt.'

The Cake is a Lie, kunstcentrum Impakt in Utrecht, van 30/10 t/m 12/11. Openbaar gesprek met Roe Rosen op donderdag 31/10, wanneer ook zijn korte films *Out* (2010) en *Dust Channel* (2017) te zien zijn.

De tentoonstelling, het gesprek en de filmvertoningen maken deel uit van het Impakt Festival 'Deal With It', t/m 3/11.